

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27E JAARGANG

WOENSDAG 28 JANUARI 1942

No. 1358

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

Een dezer dagen verschijnt :

DE BELEGGINGEN DER BIJZONDERE SPAARBANKEN IN NEDERLAND

door

Dr. J. R. A. BUNING

32ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

PRIJS f 3.65

(Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 2,75)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

ROTTERDAM · AMSTERDAM · GRAVENHAGE

KAPITAAL EN RESERVE
f 62.000.000

SAFE LOKETTEN
TER BERGING VAN WAARDEN

150 KANTOREN IN NEDERLAND

Openbare werken en Conjunctuurbeweging

door **Dr. Ir. A. Baars**
PRIJS f 2.10*

Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 1.50.

In den boekhandel verkrijgbaar
UITGAVE: DE ERVEN
F. BOHN N.V., HAARLEM

Wat is de

HOLLERITH Boekhoud- en -Statistiek-DIENST

Deze dienst vormt een afdeling van ons bedrijf,
die over een uitgebreide, moderne WATSON
Machine Installatie (HOLLERITH Systeem) beschikt,
alsmede over een staf van deskundig bedienend
personeel, om **alle administratieve werk-
zaamheden en statistieken**, tegen een rede-
lijk tarief, feilloos en snel volgens het HOLLERITH
Systeem uit te voeren.

Vraagt nadere inlichtingen aan de:

WATSON BEDRIJFSMACHINE MAATSCHAPPIJ N.V.
HOOFDVERTEGENWOORDIGING VOOR NEDERLAND DER
INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES CORPORATION te
NEW-YORK.

Frédéricksplein 34, Amsterdam C — Telef. 33656-31856

R. Mees & Zoonen

Ao. 1750

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass.)
's-GRAVENHAGE
DELFT — SCHIEDAM
VLAARDINGEN

BEHANDELING VAN ALLE
BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE
ASSURANTIËN

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

69 KANTOREN IN NEDERLAND

EFFECTEN

AAN- EN VERKOOP — ADMINISTRATIE

CREDIETEN

AAN HANDEL EN INDUSTRIE

Belastinguragen

dringen zich aan U op!

DE BELASTINGCONSULENT

maandblad, gewijd aan belastingvraagstukken, is derhalve voor U van belang. Iedere maand worden daarin de meest actuele kwesties besproken, terwijl de verschillende besluiten en bepalingen op belastinggebied als bijlagen zijn toegevoegd. De abonnementsprijs bedraagt f 4.— p. jr.

Proefnummer
op aanvraag!

ADMIN.: LAAN VAN MEERDERVOORT 1a — DEN HAAG

AMSTERDAMSCH E BANK N.V. AMSTERDAM

Open bewaarneming van effecten

Adviezen voor belegging
Uitvoering van beursorders

Ter vervanging van haar door brand verloren gegane voorraad nummers van Economisch-Statistische Berichten en Economisch-Statistisch Maandbericht van den jaargang 1940, zou de redactie het zeer opprijs stellen, indien de lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.

Economische aspecten der internationale migratie

door

Dr. A. Winsemius

29e Publicatie van
het Nederlandsch
Econom. Instituut

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en
leden van het N.E.I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave.:

De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Koninkl. Nederlandsche Boekdrukkerij

H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM

Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.

Tel. 69300 (3 lijnen)

Laat Uw JAARGANG

inbinden!

Stort f 0.75 op giro 5858 ten name van H. A. M. Roelants, Schiedam met vermelding: Band E.-S. B. 1941 en U ontvangt, zoodra de oplaat gereed is, franco per post Uw band toegezonden.

Bij franco opzending van Uw jaargang aan

H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM

onder gelijktijdige storting van f 2.40 op giro 5858, ontvangt U, zoodra de banden gereed zijn, Uw Jaargang keurig gebonden franco huis terug.

(Uitvoering van den band linnen rug, verder stevig beplakt bord)

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27^E JAARGANG

WOENSDAG 28 JANUARI 1942

No. 1358

HOOFDREDACTEUR:
M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:
H. W. Lambers (Zwartewaal).

Redactie en Administratie: Pieter de Hoëhweg 122, R'dam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20.85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Administratie.

Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD: Blz.

Eenige principieele punten betreffende de prijsbepaling van landbouwproducten door J. Horring ..	50
De woningvoorraad en het aantal leegstaande woningen in Nederland door Dr. Ir. H. G. van Beusekom	55
Ingezonden stukken.	
Het vraagstuk der oneigenlijke spaargeiden bij de bijzondere spaarbanken door Dr. L. R. W. Soutendijk, met Naschrift van Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk	57
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	58
Statistieken.	
Bankdisconto's — Wisselkoersen — Bankstaten	59—60

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Wat het beloop van de *geldmarkt* betreft, blijven twee factoren de situatie beheerschen: eenerzijds de stijging van de buitenlandsche wisselportefeuille van de centrale bank (deze post heeft op den jongsten weekstaat den mijlpaal van 1 milliard gulden overschreden), en anderzijds de toeneming van de biljettencirculatie. Van de verhouding tusschen deze beide mutaties hangt het telkenmale af, of de markt een verruiming, dan wel een verkrapping ondergaat. Sedert eenigen tijd heeft per saldo de eerstgenoemde factor de overhand. De stijging van de „saldi van anderen” moet deels worden beschouwd als een symptoom, van de voortschrijdende verruiming van de geldmarkt, hoewel men zeker niet kan stellen, dat alle middelen, die als creditsaldo bij De Nederlandsche Bank een onderkomen vinden potentieel ter beschikking van de geldmarkt staan.

De *obligatiemarkt* was over het geheel genomen gunstig gestemd. De nieuwe leening heeft nu bijna den emissiekoers bereikt. Men mag aannemen, dat op dit peil de opwaartsche tendens van de laatste weken wel even tot stilstand zal komen, omdat er verkooplimes in de markt liggen van houders, die willen overgaan tot liquidatie van hun bezit of een deel daarvan, maar die toch geen genoegen willen nemen met minder dan hun kostprijs. Aangezien het aanbod in ander materiaal beperkt is, zullen beleggers, die tot investering willen overgaan, in de eerste plaats op dit aanbod in de nieuwe leening zijn aangewezen, zoodat daardoor het beschikbare materiaal wellicht binnen zeer korten tijd geabsorbeerd zal zijn. De groote institutioneele beleggers zijn overigens terughoudend bij hun investeringspolitiek, maar gezien de schaarschte aan materiaal zal men toch die terughoudendheid moeten laten varen, wanneer men niet zeer geruimen tijd wil blijven zitten met onbelegde middelen, die steeds aangroeien. In dit verband is er een belangrijk verschil met de situatie, die in het afgelopen jaar veelvuldig viel waar te nemen, toen immers particuliere beleggers op vrij groote schaal overgingen tot omzetting van de belegging in obligaties in aandelen. Dat aanbod van obligatiemateriaal, een factor die op het oogenblik vrijwel te verwaarloozen is, heeft toen nog tot op zekere hoogte emplooi verschaft aan de gelden der groote institutioneele beleggers. Ook het keeren van het getij in het spaarbankwezen is in dit verband een factor, die in het oog gehouden moet worden. Toen verleden jaar gedurende geruimen tijd de uitbetalingen de inlagen belangrijk overtroffen, leidde dat tot aanbod van beleggingsmateriaal van die zijde. Ook deze factor werkt thans niet. Zoodat alles er naar uit ziet, dat een stijging der obligatiekoersen binnen het bereik der mogelijkheden ligt.

De *aandelenmarkt* heeft voor Indische fondsen ups en downs meegemaakt, maar over-het geheel genomen was toch de stemming beter, verscheidene koersen waren zelfs belangrijk hooger. Men helt over tot de opvatting, dat de recente koersstijging mede is toe te schrijven aan contraminedekking.

EENIGE PRINCIPIEELE PUNTEN BETREFFENDE DE PRIJSBEPALING VAN LANDBOUWPRODUCTEN.

De beheerschte prijsvorming op het gebied van den landbouw is in ons land niet ontstaan op grond van principieele overwegingen. De nood drong ertoe. In de jaren na 1928 nam de daling van de prijzen van agrarische producten op de wereldmarkt catastrophale vormen aan. De aanleiding hiertoe was de conjunctuuromslag; de besteding komt voornamelijk voor rekening van de economische afsluiting voor den invoer en den gelijktijdig toegepaste geforceerde uitvoer. De wereldmarkt in eigenlijken zin denatureerde tot een internationale overschottenmarkt. Wereldmarkt toch veronderstelt het potentieel ontmoeten van een overwegend deel van het wereldaanbod en de wereldvraag. Daarvoor is niet noodig, dat al deze goederen werkelijk op de wereldmarkt worden verhandeld. In principe kan het percentage van het betreffende product, dat aan het wereldverkeer deelneemt, klein zijn, indien maar de nationale markten in de verschillende landen in onbelemmerd contact met elkaar staan. Op de internationale overschottenmarkt is dit contact grootendeels verbroken, zoowel wat de aanbod- als de vraagzijde betreft. Ook al zou men zich op het standpunt stellen, dat aan den wereldmarktprijs een normatief karakter moet worden toegekend voor de productie, dan spreekt het nog vanzelf, dat de prijzer, die op de internationale overschottenmarkt tot stand komen, van geen economische betekenis kunnen zijn voor het richting geven aan de productie ter voorziening in de behoeften binnen de landsgrenzen. Om het landbouwbedrijf in stand te houden, ter voorkoming van de verergering van de werkloosheid en om het platteland te bewaren voor een algeheele verarming, ging de Overheid over tot het verlenen van „steun” in den vorm van prijscorrecties.

Zoals reeds in het woord tot uiting komt, waren de landbouwcrisismaatregelen tijdelijk bedoeld, nl. vóór den duur van de crisis. In de jaren voor het uitbreken van den oorlog werd het evenwel meer en meer duidelijk, dat de vrije prijsvorming op het gebied van den landbouw blijvend tot het verleden behoorde.

In den oorlogstijd zelf bleek nog een grootere mate van binding der prijzen noodzakelijk; nu om te beletten, dat de prijzen op een te hoog niveau zouden belanden. Weinigen zullen er zijn, die nog rekenen op den terugkeer van de vrije prijsvorming voor alle agrarische voortbrengselen na afloop van den oorlog. Bezinning over vorm, grondslag en andere principieele punten, die in het geding komen bij de beheerschte prijsvorming van landbouwproducten, komt ons nuttig voor. In kort bestek hebben wij gepoogd in dit artikel ¹⁾ eenige aspecten te belichten.

Het betreft slechts een deel van het complex van vraagstukken. Over de wijze van het aanpassen van vraag en aanbod wordt niet gesproken. Ook de organisatie van de beheerschte prijsvorming en het leiden van den goederenstroom blijven hier buiten beschouwing.

De vorm.

Indien men alles, wat niet bij de vrije prijsvorming valt onder te brengen, samenvat onder den term „beheerschte prijsvorming”, kan men twee stelsels onderscheiden. Het eene is een stelsel van indirecte prijsbeheersching, het andere van directe prijsbeheersching. Naar zijn wezen is het stelsel van de indirecte prijsbeheersching als een mengvorm van vrije en gebonden prijsvorming te beschouwen.

Het principieele verschil tusschen de beide vormen

¹⁾ Deze studie heeft haar ontstaan hoofdzakelijk te danken aan mijn werkzaamheden als secretaris-rapporteur van een commissie ter bestudering van het stelsel der vaste prijzen, ingesteld door de Centrale Landbouworganisaties en de Centrale Landarbeidersbonden. Door veranderingen op organisatorisch terrein heeft de Commissie haar arbeid niet voltooid.

van beheerschte prijsvorming is, dat men bij het stelsel van de directe prijsbeheersching begint met de vaststelling van den prijs, en op grond daarvan aanbod en vraag probeert aan te passen, terwijl men bij het stelsel van de indirecte prijsbeheersching begint met maatregelen, die vraag en aanbod beïnvloeden, om tenslotte als resultaat den gewenschten prijs te verkrijgen.

Het stelsel van de indirecte prijsbeheersching laat het mechanisme van de vrije prijsvorming — de marktorganisatie — intact, maar poogt door beïnvloeding van het aanbod van en de vraag naar een bepaald product den prijs op een bepaalde hoogte te brengen of te handhaven.

Voor Nederlandsche ooren zou men dit stelsel waarschijnlijk het beste kunnen typeeren met den naam „*stelsel van de richtprijzen*”. De richtprijzen geven het doel aan, waarop de maatregelen zijn gericht. In werkelijkheid wijken de prijzen hiervan steeds meer of minder af, al naar de mate van doeltreffendheid van de genomen maatregelen.

Als voorbeeld van een heel eenvoudigen vorm van dit stelsel kan worden genoemd het stelsel van de veranderlijke invoerrechten.

In een land met een voortbrenging van een bepaald product, welke aanzienlijk geringer is dan het inheemsche verbruik, is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk enkel door het heffen van voldoende hooge invoerrechten het aanbod op de binnenlandsche markt zoo te beperken, dat de gewenschte richtprijs wordt bereikt.

De landbouwcrisispolitiek in ons land werd in de eerste jaren ook hoofdzakelijk gevoerd met behulp van het stelsel der richtprijzen. Het aanbod werd beperkt door heffingen bij de grens, contingentteering van den invoer, teeltbeperking, denaturatie enz. De vraag werd kunstmatig vergroot door consumptiedwang (bijv. maal- en menggebod voor inheemsche tarwe, menggebod voor natuurboter in de margarine), exportpremies enz.

Het aanlokkelijke van het stelsel der indirecte prijsbeheersching in zijn eenvoudigen vorm is, dat het slechts een geringe mate van ingrijpen in de economische organisatie der prijsvorming vereischt. De moeilijkheid is evenwel, dat veelal de voorwaarden niet vervuld zijn, die noodzakelijk zijn voor een eenvoudige toepassing.

Het stelsel van de directe prijsbeheersching, of het *stelsel van de prijszetting*, zoekt niet indirect den prijs te beïnvloeden door maatregelen, die veranderingen brengen in het aanbod of de vraag, maar fixeert den prijs rechtstreeks op een bepaalde hoogte of fixeert in elk geval een minimum-en/of maximumprijs. In tijden van overvloedig aanbod is de minimumprijs tevens den vasten prijs; in tijden van een duurzaam te krap aanbod doet de maximumprijs dienst als den vasten prijs.

Met een eenvoudige bepaling van den prijs is men er evenwel niet. Het aanbod en de vraag dienen bij dien gefixeerden prijs te worden aangepast om evenwicht te verkrijgen. De mogelijkheid bestaat bijv., dat het aanbod bij een bepaalden prijs duurzaam grooter is dan de vraag bij dien prijs. In dat geval zullen maatregelen onvermijdelijk zijn, die het aanbod beperken of de vraag op de een of andere wijze vergrooten.

Het kenmerkende van het stelsel der prijszetting moet o.i. gezocht worden in het rechtstreeks bepalen van den prijs. Deze prijs heeft, in tegenstelling met den van dag tot dag fluctueerenden marktprijs, zooals van zelf spreekt een meer stabiel karakter. Onveranderlijk „vast” zijn de prijzen in het stelsel van de prijszetting evenwel niet; ze zijn slechts zoolang gelijkblijvend als de bevoegde instantie er geen verandering in brengt. Het kan zijn, dat de vaste prijs bestaat uit een vast prijzenschema, waarbij de prijs elke week gewijzigd wordt. Wij geven dan ook boven de benaming „stelsel der vaste prijzen” de voorkeur aan de betiteling „*stelsel van prijszetting*”. In dit woord „zetting” komt de menschelijke daad van het vaststellen van den prijs tot uitdrukking.

Het komt ons voor een kwestie van doelmatigheid te zijn, of in een concreet geval de directe of indirecte wijze van prijsbeheersching moet worden gevolgd. In een tijd als nu, waar nagenoeg alle landbouwproducten onder distributieregelingen vallen, is het stelsel van de prijszetting waarschijnlijk het meest geschikt. In meer normale omstandigheden zal voor sommige producten het stelsel van de richtprijzen echter de voorkeur verdienen. Vooral tuinbouwproducten zijn moeilijk te vangen in een stelsel van vaste prijzen. De uiteenlopende kwaliteit, het sterk aan schommelingen onderhevige aanbod, de geringe mate van houdbaarheid en de elasticiteit van de vraag zijn alle ernstige belemmeringen voor het persen van de prijsvorming in een al te nauw sluitend keurslijf.

Hoe belangrijk de vorm van het regelen van de prijzen op zichzelf ook is, voor ons onderwerp — nl. op welke hoogte en in welke onderlinge verhouding de prijzen moeten worden vastgesteld — is het van ondergeschikt belang, of men bij het realiseren van een bepaalden prijs den indirecten vorm van prijsbeïnvloeding of den directen vorm van prijszetting volgt.

De grondslag.

In de vrije economie dicteert de markt den prijs. De prijs is dan de resultante van vraag en aanbod, die elkaar op de markt ontmoeten. De vraag berust tenslotte op de subjectieve waardeeringen, in geld uitgedrukt, van de koopkrachtige vragers voor dat bepaalde product. Of voor een artikel hooge of lage kosten zijn gemaakt, is voor den koper van geen beteekenis. Hij meet de waarde van het betreffende goed enkel af naar het nut, dat dit goed voor hem kan afwerpen. Hoe schaarscher een artikel ten opzichte van de koopkrachtige vraag is, des te hooger stijgt de prijs; en omgekeerd. De omvang van het aanbod wordt, op langen termijn gezien, in hoofdzaak bepaald door de hoogte van den prijs en de kosten verbonden aan de voortbrenging van dat product. De kosten vormen den weerstand, dien de productie moet overwinnen. De kosten limiteeren den omvang van het aanbod.

Afgezien van de verstoringen, waaraan het economisch leven voortdurend blootstaat, bestaat er een neiging tot een evenwicht, waarbij de prijzen in overeenstemming zijn met de kosten van elk product. Dus zoowel de waardeering van de koopers als de kosten oefenen invloed uit op de totstandkoming van den prijs. In de vrije economie blijft evenwel de waardeering van de koopkrachtige vraag primair. De kosten hebben in dit stelsel meer de secundaire taak van het regelen van den omvang van het aanbod, zoodanig dat evenwicht ontstaat tusschen aanbod en vraag bij een bepaalden prijs. Bij verstoringen van het evenwicht kan de prijs ook geruimen tijd belangrijk afwijken van de kosten, die gemaakt zijn. Niet de prestaties in technischen zin, die aan de voortbrenging ten grondslag liggen, zijn evenwel doorslaggevend voor de belooning van de productiefactoren in de vrije economie, maar de prestaties in economischen zin, nl. de waarde, die de consument hieraan hecht.

In de gebonden economie ligt het accent juist anders. Hier zijn de gemaakte kosten voor de prijsbepaling primair en krijgt de koopkrachtige vraag de taak toegewezen om aan te geven, hoe groot de omvang van het aanbod moet zijn om bij den prijs, die de kosten dekt, de vraag juist te bevredigen. In de gebonden economie gaat men bij de prijszetting dus als het ware van den theoretischen evenwichtstoestand uit. De grondslag voor den prijs wordt gevormd door de kosten. Dit uitgangspunt van de prijspolitiek in de gebonden economie is van fundamenteele betekenis. In de praktijk moet met de kosten uitgedrukt in geld gerekend worden. Geld is de economische noemer, waaronder in technisch opzicht ongelijksoortige kostenelementen worden gebracht. Het is redelijk om technisch gelijksoortige kostenelementen door een gelijk bedrag in geld uit te drukken, of anders gezegd gelijksoortige presta-

ties in technischen zin van onderneming, arbeid of kapitaal moeten in principe ook op dezelfde wijze gewaardeerd worden in de kosten van elk eindproduct. Hierbij doen zich twee moeilijkheden voor. In de eerste plaats moet worden, uitgemaakt welke prestaties gelijksoortig zijn en hoe de verhouding van ongelijksoortige prestaties in geld moet worden uitgedrukt. Men zal hier wel denzelfden weg moeten begaan als nu reeds wordt gevolgd. Uitgaande van de belooningschalen in het verleden, die ook weer het resultaat zijn van zuiver economische krachten en machtsvorming, worden door de prijsbepalende instanties voortdurend correcties toegepast, al naar de maatschappelijke waardeering dat wenschelijk maakt. Deze correcties planten zich voort door het geheele prijzenstelsel.

In de tweede plaats bestaat de mogelijkheid, dat bij den aldus vastgestelden prijs geen evenwicht aanwezig is tusschen vraag en aanbod van een bepaald product. Dit evenwicht wordt bij voorkeur tot stand gebracht door aanpassing van de productie en dus niet via de prijzen.

Niettegenstaande de praktische moeilijkheden bij de uitvoering, kan het kostendekkingsbeginsel aan de prijsbepaling een goeden grondslag leveren om te komen tot een belooning in elken productietak, die in redelijke verhouding staat tot de belooning in de overige productietakken.

Goedkope voedingsmiddelen.

Dikwijls wordt de wenschelijkheid bepleit van relatief lage prijzen voor producten, die van bijzonder gewicht zijn voor het noodzakelijk levensonderhoud. Laag gehouden prijzen van goederen, die een groot deel van het arbeidersbudget in beslag nemen, beteekenen in feite een hooger reëel inkomen. Indien evenwel de belooning van elke prestatie in het voortbrengingsproces naar zijn maatschappelijke beteekenis wordt bepaald, is er geen reden om de prijzen van bepaalde producten lager te stellen dan overeenkomt met de kosten in ruimen zin — dus ook de belooning van den ondernemer inbegrepen — genomen. Als regel dient daarom te worden gesteld, dat de prijs, die de producent ontvangt, ten volle wordt doorberekend aan den consument. Zou zich in bijzondere gevallen de wenschelijkheid voordoen om alle consumenten, of een bepaalde groep, te laten profiteren van prijzen, die beneden de normale liggen, dan mag dit niet ten laste komen van de producenten van de betreffende voortbrengselen. De financiële gevolgen van een dergelijke, in wezen sociale, politiek behooren te worden gedragen door de geheele volksgemeenschap. Het gaat niet aan om degenen, die de meest vitale producten voortbrengen, juist daarom een belooning te geven, die beneden de normale zou liggen.

Prijsbepaling per bedrijfstak.

Het groote aantal bedrijven in den landbouw maakt het volkomen onmogelijk om de prijzen vast te stellen naar de hoogte der kosten van de afzonderlijke bedrijven. Bovendien moet het uit economisch gezichtspunt principieel onjuist geacht worden, dat de prijspolitiek zich zou instellen op de individuele bedrijven. De hoogte der kosten van hetzelfde product op verschillende bedrijven kan om vele redenen uiteenloopen. Schakelen we alle toevallige factoren van veeziekte, misgewas enz. uit, door de gemiddelde kosten en opbrengsten over een reeks jaren te nemen, dan kunnen wij de overblijvende oorzaken in drie groepen onderscheiden.

In de eerste plaats kunnen verschillen in de hoogte der kosten ontstaan door verschillen in de persoonlijke bedrijfsvoering. Deze invloed is zeer groot in het landbouwbedrijf. Verschillen in de kosten uit dezen hoofde kunnen geen reden vormen voor een differentiatie in den prijs. De prijs dient afgesteld te worden op een behoorlijk beheer van het bedrijf. Iemand, die aan dezen eisch niet voldoet, moet hiervoor de straf, in den vorm van een lagere winst of zelfs een verlies, niet ontloopen. Omgekeerd verdienen

degenen, die hun bedrijf uitstekend leiden, en daardoor een lagere kostprijs hebben, een extra-belooning.

De tweede groep wordt gevormd door de collectief-subjectieve omstandigheden. Wij bedoelen hiermede het algemeene peil van de ontwikkeling van den landbouw in de verschillende landbouwgebieden. Het kan den individueelen boer niet ten volle worden aangerekend, indien hij in een achterlijke streek niet dezelfde bedrijfsresultaten bereikt als zijn collega in een vooruitstrevende streek. Het geestelijk klimaat is niet alleen van direct belang voor de bedrijfsvoering, maar bovendien ontbreken in een achterlijke streek vaak allerlei faciliteiten, die alleen collectief tot stand gebracht kunnen worden. Ook collectieve achterlijkheid in de bedrijfsvoering kan moeilijk als basis dienen voor hogere prijzen dan die, welke gelden in andere gebieden. De prikkel tot verbetering zou worden weggenomen. Dit zou funest zijn. Beter dan het geld voor een extra-hoogen prijs te besteden, zou het zijn om dit geld te bestemmen voor de bedrijfsverbetering in de achterlijke gebieden.

Ten derde kunnen kostprijsverschillen herleid worden tot verschillen in de objectieve omstandigheden, waaronder de productie plaats vindt, bijv. verschil in de vruchtbaarheid van den grond, verkaveling enz. Onder een stelsel van volkomen vrije prijsvorming behooren de verschillen in kosten, die terug te voeren zijn op verschillen in objectieve omstandigheden, te worden gecompenseerd door verschillen in de hoogte van de pacht. Geheel bereikt werd dit vroeger niet, daar de vraag naar bedrijven in de eene streek intensiever was dan in de andere. Voor de kleine bedrijven was de pacht naar verhouding meestal het hoogst.

In de eerste crisisjaren zijn de pachten zeer gedaald. Toen de prijzen van de eindproducten verbetering ondergingen, begonnen de pachten ook weer te stijgen. Door de werking van de pachtwet is deze stijging geremd. Daar de pachtbureaux werken met maximum-normen, was de tendens aanwezig, dat alle pachten tot dit plafond stegen. Het kenmerkende van de pacht, het differentieele, verdween hierdoor in zekere mate. Indien de pachten evenals de grondprijzen zullen worden bepaald op basis van de opbrengstwaarde, moet de pacht meer speelruimte worden gegeven.

Acht men het niet gewenscht de pacht te verhoogen voor de betere groepen bedrijven, die door objectieve omstandigheden relatief lage kostprijzen hebben, dan is er ook geen steekhoudend principieel argument te vinden om den prijs voor de betere gebieden niet lager te stellen dan in de andere. Of, wat gemakkelijker uitvoerbaar is en op hetzelfde neerkomt, om bij gelijken prijs in het bevoorrechte gebied een heffing per ha op te leggen om het voordeel weg te nemen, dat ontstaan is zonder toedoen van den ondernemer.

Hoe men verder ook denkt over het vraagstuk van differentieele prijzen naar verschillen in de kostprijzen, voorloopig ontbreekt helaas nog vrijwel geheel de feitelijke grondslag, die onontbeerlijk is voor het uitvoeren van een dergelijke prijspolitiek.

Normale verschillen in prijs.

Verschillen in den prijs van eenzelfde product, in physichen zin, kunnen in sommige gevallen gewenscht worden geacht.

In de eerste plaats in geval van kwaliteitsverschillen. Het voortbrengen van een kwalitatief beter product gaat gewoonlijk gepaard met hogere kosten. Maar ook boven deze hogere kosten kan een premie goed werk doen om de kwaliteit van een product te verbeteren; eenzelfde werking heeft natuurlijk een korting op den prijs voor een product van inferieure kwaliteit. Het principe van de prijsdifferentiatie naar de kwaliteit van het product is al sedert jaren ingeburgerd in den landbouw en een zeer waardevol middel gebleken om de productie te verbeteren.

Het is dan ook een onmisbaar bestanddeel van de prijzenpolitiek.

In de tweede plaats zijn prijsverschillen mogelijk naar tijdstip van aflevering en naar seizoen. Ook dit ligt in de rede. De plantaardige voortbrenging brengt bijv. in het geval van akkerbouwgewassen één keer per jaar een opbrengst, die gedurende een heel jaar wordt verbruikt. De bewaring brengt niet alleen kosten van materiaal, arbeid en rentederving met zich, maar ook verlies aan product. Het is dus logisch, dat de prijs van het tijdstip van het oogsten af geleidelijk wordt verhoogd in overeenstemming met de kosten en het verlies. De voortbrenging van dierlijke producten heeft een meer continu verloop gedurende het geheele jaar. Hier doen zich evenwel in den omvang der productie seizoenschommelingen voor. De eier- en melkproductie is in den winter veel geringer dan gedurende den zomer. De voorwaarden voor de voortbrenging van deze producten zijn in de zomermaanden gunstiger dan in de wintermaanden. Naar verhouding zijn de kosten in den winter hooger. Het is dus redelijk, dat ook voor deze producten verschil in prijs gemaakt wordt naar seizoen. Zou men geen verschil maken, dan zou zich zeer zeker het stréven openbaren om de productie zooveel mogelijk te verschuiven naar de periode, waarin de kosten relatief het gunstigst zijn. In den tuinbouw spreekt dit heel duidelijk. Het tijdstip van aanbidding is hier zeer belangrijk. De primeurs doen hier steeds extra goede prijzen.

In de derde plaats zijn verschillen in den prijs denkbaar naar ligging ten opzichte van het voornaamste afzetgebied (de markt). Bij de vrije prijsvorming ontstaat er op de markt één prijs voor een artikel. De vervoers- en handelskosten van boerderij naar afzetgebied kunnen al naar den afstand of de communicatiemiddelen belangrijk afwijken. In de vrije economie ontvangt de producent voor zijn voortbrengselen een prijs, waarin de verschillen in vervoers- en handelskosten zijn verdisconteerd. Nu is een gunstige ligging van de bedrijven ten opzichte van den afzet der producten veelal wel in de hogere pacht- en kooprijzen van den grond tot uitdrukking gebracht, terwijl ook andere kostenfactoren, bijv. de arbeid, hier meer uitgaven vorderen dan in afgelegen gebieden. Er zou dus ingeval van hogere kosten — mede ook om redenen van historischen aard — wel iets voor te zeggen zijn de gunstig gelegen bedrijven voor de daarvoor in aanmerking komende producten, waarvan het vervoer met relatief hooge kosten gepaard gaat, bijv. aardappelen, loco-boerderij een iets hooger prijs dan elders toe te kennen. Hetzelfde effect wordt bereikt door één prijs voor het product te bepalen, geleverd ter plaatse van het verbruikcentrum, in overeenstemming met de tendens bij vrije prijsvorming. Tot nu toe wordt in Nederland algemeen het stelsel van denzelfden prijs loco-boerderij gevolgd.

In al deze gevallen is de prijsdifferentiatie terug te voeren op verschillen in de waarde van het product, veroorzaakt door kwaliteit, tijdstip en afstand in de beoordeeling te betrekken. Het vraagstuk van de prijsdifferentiatie, tengevolge van verschillen in kosten voor een product, dat door den consument niet verschillend gewaardeerd wordt, is dus van geheel anderen aard.

Harmonische prijzenstructuur.

Wanneer wordt uitgegaan van de kosten als grondslag van de prijsbepaling, zal in het algemeen een harmonische prijzenstructuur ontstaan. Er zijn evenwel gevallen, waar naast de kosten andere criteria gewicht in den schaal leggen. Vele productieprocessen in den landbouw leveren nl. meer dan één product, die gezamenlijke, niet te splitsen, kosten hebben. Men denke slechts aan de voortbrenging van granen en stroo, schapevleesch en wol enz. In dergelijke gevallen van gezamenlijke voortbrenging van twee of meer producten, is alleen bekend, hoe hoog de opbrengst in totaal moet zijn om de kosten goed te maken. Deze totale geld-

opbrengst is te verkrijgen bij een heele serie van prijzen met als eene grens, dat product a niets opbrengt en dus product b alle kosten moet dragen, en als andere grens, dat product b niets opbrengt en alle kosten moeten worden gedragen door product a. Tusschen deze grenzen zijn vele combinaties mogelijk. Er bestaat dan veel speelruimte voor de prijsstelling. Stel bijv., dat de totale productiekosten van een ha tarwe f 500 bedragen, terwijl de normale oogst van deze oppervlakte bestaat uit 3200 kg tarwe en 5000 kg stroo. Indien de prijs van het stroo op f 10 per 1000 kg wordt bepaald, moet de tarweprijs dus $\frac{f\ 500 - f\ 50}{32}$ of ruim f 14 per 100 kg zijn. Bij een

strooprijs van f 20 per 1000 kg wordt de tarweprijs volgens dezelfde berekening f 12.50 per 100 kg.

Het verdient in deze gevallen aanbeveling, de prijzen zoodanig te kiezen, dat ze in een goede verhouding staan tot de prijzen van andere producten, die voor hetzelfde doel gebruikt worden. Alleen dan verkrijgt men een evenwichtige prijsstructuur. De prijzen van bijv. pulp en aardappelvezels — bijproducten, resp. van de bietsuiker- en aardappelmeelindustrie — kunnen niet worden bepaald op grond van de productiekosten, maar moeten gebaseerd zijn op de prijzen van gelijksoortige producten als bijv. voederbieten.

In zekere mate hebben alle voortbrengselen van de boerderij gezamenlijke kosten. In den akkerbouw door de noodzaak der vruchtwisseling; in de veehouderij door den samenhang van melk- en vleeschproductie.

Een star verband is evenwel zelden aanwezig. Indien een zekere mate van variatie naar beide kanten — dus zoowel inkrimping als uitbreiding van de productie — voor elk voortbrengsel afzonderlijk mogelijk is, zonder al te groote kostenveranderingen, kan men nog van afzonderlijke kostprijzen per product spreken. Het zou ons te ver voeren hier op dit vraagstuk dieper in te gaan. Het geheele kostprijsvraagstuk in den landbouw komt daarbij aan de orde. Het zal echter wel duidelijk zijn, dat het voor de prijsstelling en de prijspolitiek van veel belang is te weten, in welke mate een bepaald product in zijn kosten onafhankelijk en afhankelijk is van andere in hetzelfde bedrijf voortgebrachte producten.

Het oogstrisico.

Een bijzonderheid van de agrarische voortbrenging ten opzichte van de industriele voortbrenging is, dat economisch gezien het verband tusschen de gemaakte kosten en de verkregen opbrengsten van jaar tot jaar belangrijk uiteen kan loopen. De kosten in physischen zin kunnen tengevolge van weersomstandigheden en ziekten jaarlijks van elkaar afwijken; de opbrengsten evenwel vertoonen in den regel nog veel grootere schommelingen. Het is denkbaar, de prijzen elk jaar aan te passen aan de werkelijke kosten en opbrengsten. Aan de uitvoering van een dergelijke prijsbepaling kleven echter groote bezwaren. De bepaling van de opbrengst van den oogst van tarwe bijv. kan alleen volkomen betrouwbaar geschieden, als dorschresultaten bekend zijn. Dat tijdstip moet als te laat worden beschouwd voor de prijszetting. Voor een goed bedrijfsbeheer is het van veel belang, dat vóór het bouwplan voor het volgend oogstjaar wordt vastgesteld, de prijzen der diverse producten bekend zijn. De boeren zouden anders geen gelegenheid hebben te reageeren op de prijspolitiek van de Overheid.

Indien de prijzen moeten worden bepaald op een tijdstip, waarop nog geen uitsluitsel kan worden gegeven over de werkelijke opbrengsten, blijft niets anders over, dan uit te gaan van een „normalen” oogst. Onder een normalen oogst moet worden verstaan de gemiddelde oogst van een reeks recente jaren, waarbij rekening wordt gehouden met een mogelijke trend in de opbrengsten. Deze methode is in ons land algemeen aanvaard zoowel door de Overheid als door den landbouw. Het oogstrisico blijft dus geheel

voor rekening van den boer. De hoogere financieele resultaten van het ééne product en het ééne jaar tengevolge van extra-goede opbrengsten worden geacht de lagere financieele resultaten van het andere product en het andere jaar bij minder goede oogsten te compenseeren²⁾.

Prijsmanipulatie.

Door het ten opzichte van de eigen kosten en de prijzen van andere in de voortbrenging concurrerende producten relatief hoog of laag stellen van den prijs kan invloed uitgeoefend worden op de uitbreiding of inkrimping van den omvang der productie van een bepaald voortbrengsel. De reactiemogelijkheden van de verschillende bedrijfstypen loopen zeer uiteen. Vele factoren spelen hier een rol. De grondsoort is in dit verband wel de meest onveranderlijke. Als de prijs van tarwe ten opzichte van dien van de andere granen gunstig gesteld is, kan de boer op den lichten zandgrond met den besten wil van de wereld hiervan niet profiteren, maar moet hij wel het nadeel dragen in den relatief lagen roggeprijs. Ook een prijspolitiek ten gunste van de uitbreiding van den akkerbouw en inkrimping van de veehouderij kan de weidebedrijven op de voor akkerbouw ten eenenmale ongeschikte gronden in een benarde positie brengen. Maar ook het ontbreken van een goeden bedrijfsinventaris en de noodige kennis en ervaring bijv. bij overgang van zuiver weide- naar bouwbedrijf kunnen groote hinderpalen blijken te zijn vóór de omzetting van het bedrijf.

Afgezien van de doeltreffendheid van het middel der prijsmanipulatie, is het in de gebonden economie principieel moeilijk te rechtvaardigen. In de vrije economie vormt het daarentegen een essentieel middel. Voorschade, die door prijsdaling in de vrije economie ontstaat, kan niemand verantwoordelijk gesteld worden. Het is de resultante van wijzigingen in de vraag naar en het aanbod van een aantal producten. Lijdt een groep bedrijven evenwel schade door prijsmanipulatie van de dirigeerende instanties van het economische leven, dan kan men deze instantie hiervoor verantwoordelijk stellen. De marktprijs in de vrije economie heeft een onpersoonlijk, onpartijdig karakter. De gemanipuleerde prijs in de gebonden economie is een resultaat van aanwijsbare menschelijke handelingen. Het gevoel van onbillijke of onrechtvaardige behandeling komt hierbij licht naar voren.

Ondanks deze principieele bezwaren kan men moeilijk geheel afstand doen van het middel der prijsmanipulatie om het aanbod te beïnvloeden. Het alternatief is nl. een drastisch ingrijpen in de bedrijfsvoering. Van bovenaf zal men het bouwplan op elk bedrijf moeten vaststellen. Dit brengt niet alleen veel administratieve rompslomp mee, maar ook bestaat het gevaar, dat te weinig rekening kan worden gehouden met individueele bedrijfsomstandigheden. Ook zal zoo'n vergaande inbreuk op de vrijheid van de bedrijfsvoering moeilijk de instemming van de boeren kunnen verwerven.

Vooropgesteld dient te worden, dat beïnvloeding van het aanbod noodzakelijk is en ook in verband met verschuivingen in de vraag soms veranderingen in het aanbod aangebracht moeten worden. Het middel van de prijsmanipulatie is het gemakkelijkst hanteerbaar voor de Overheid en laat den individueelen bedrijfsleider de grootste vrijheid. In die gevallen, waarin de beoogde reactie op prijsmanipulatie geheel kan worden opgevangen door uitvoerbare wijzigingen in het productieplan van de betreffende bedrijven bestaat tegen prijsmanipulatie geen bezwaar. Dit is bijv. het geval, indien de haverprijs relatief ongunstig gesteld wordt tegenover den tarwe- en roggeprijs beide. De prijsmanipulatie doet geen kwaad, indien het wijzigingen in het

²⁾ In landen met meer eenzijdigen akkerbouw en bovendien per product grooter oogstrisico bestaan ernstige bezwaren tegen het leggen van het volle oogstrisico op de schouders van den individueelen boer. In de Vereenigde Staten was voor eenige jaren sprake van plannen voor een collectieve verzekering in natura, die tevens het voordeel zou bieden van een gelijkmatige voorziening van granen; de „ever normal granary”.

bedrijf teweeg brengt zonder de lonende basis aan te tasten. Zou evenwel tengevolge van de prijsmanipulatie een bepaald bedrijfstype in moeilijkheden worden gebracht, dan dient de prijsmanipulatie principieel achterwege te blijven. Dit geval doet zich zonder twijfel voor bij den overgang van zuiver weidebedrijf naar akkerbouwbedrijf. Inplaats van bijv. het geheele melkveehoudersbedrijf onrendabel te maken, verdient het de voorkeur een scheurpremie in te stellen ter uitbreiding van den akkerbouw.

In- en uitvoer.

Een rechtvaardige toepassing van de beheerschte prijsvorming eischt, dat de prijzen op kostenbasis worden geplaatst, ongeacht of de betreffende producten voor het binnenland zijn bestemd of op den afzet in het buitenland zijn aangewezen. De verkoopprijzen voor het binnenland heeft de Overheid binnen zekere grenzen in de hand; de verkoopprijzen van de goederen, die geëxporteerd worden, zijn voor een groot deel aan dezen invloed onttrokken. Indien de inheemsche productie beneden het binnenlandsche verbruik van een bepaald product blijft en bovendien de invoer van hetzelfde of concurrerende artikel voldoende wordt beperkt, is de handhaving van een bepaalden minimum-telersprijs uitvoerbaar, zonder dat uit Overheidsfondsen toeslagen behoeven te worden betaald. De consument draagt n.l. den hooger prijs in zijn geheel. In deze positie verkeerden in het algemeen onze akkerbouwproducten voor den oorlog. De positie van de veehouderij- en tuinbouwproducten was daarentegen geheel anders. De verliezen op den export, gemeten aan den prijs, die den producent redelijkerwijze toekwam, behoorden te worden betaald uit voor dit doel bestemde fondsen. De groote moeilijkheid bestaat nu in het financieren van deze fondsen. In wezen bestaat geen verschil tusschen het stellen van een producentenprijs, die ligt boven den wereldmarktprijs, in het geval, dat de binnenlandsche consument deze prijsverhoging direct draagt en dat, waarbij deze verhoging komt uit fondsen, die gefinancierd worden uit heffingen op andere ingevoerde of in eigen land voortgebrachte goederen. In beide gevallen wordt de last gedragen door de geheele consumentengemeenschap, zij het dan ook dat dit in het eerste geval niet zoo duidelijk aan het licht treedt als in het tweede geval.

Het zou niet billijk zijn om de groep producenten, die geheel of gedeeltelijk voor den uitvoer werkt, in een andere positie te plaatsen dan de groep producenten, die een beschermde markt in het binnenland vindt. Het spreekt vanzelf dat, indien de Overheid de nadeelen van het prijsrisico op zich neemt, ook de voordeelen ervan haar ten goede moeten komen. Wij zijn van oordeel, dat de producent steeds den prijs behoort te ontvangen, waarop hij volgens de gemaakte noodzakelijke kosten, per bedrijfstak gezien, recht heeft. Is de uitvoerprijs lager, dan komt het tekort ten laste van een vereveningsfonds; is de uitvoerprijs hooger, dan vloeit de bate in dit fonds.

Een soortgelijke regeling dient te worden toegepast voor den invoer van agrarische producten, die inheemsche voortbrengselen kunnen vervangen. Dus bijv. de ingevoerde mais dient in het binnenland op een prijs te worden gebracht, die in overeenstemming is met het binnenlandsche prijspeil van voedergranen. Door een stelsel van heffingen en toeslagen bij in- en uitvoer ontstaat een prijzensluit tusschen de binnenlandsche en de buitenlandsche prijzen.

Het is waarschijnlijk wel goed hier eenige aandacht te schenken aan het vraagstuk van de rentabiliteit van den uitvoer. In het voorgaande was n.l. sprake van het verlenen van toeslagen op den uitvoerprijs om den binnenlandschen producent een prijs te geven, die de kosten dekt. Men is in een dergelijk geval spoedig geneigd te spreken van een verliesgevend uitvoer. Het is evenwel onjuist de rentabiliteit van den export te meten aan de hand van de binnenlandsche gemiddelde kostprijzen. Immers in deze kostprijzen zitten ook de heffingen op de invoerprijzen

van bijv. krachtvoeder. Voor het land als geheel moet men ook de kosten in nationalen zin beschouwen. Bovendien bestaat de mogelijkheid, dat de export het gevolg is van een topproductie, waarvan de kosten lager zijn dan de gemiddelde kosten.

Vereveningsfondsen.

Meermalen kwam in het voorgaande de instelling van een financieel vereveningsfonds ter sprake om allerlei prijsverschillen te overbruggen. Prijsverschillen kunnen door verschillende oorzaken ontstaan.

In de eerste plaats bij uitvoer tegen lagere of hogere prijzen dan die, welke correspondeeren met de prijzen, die de producent ontvangt. Zal de uitvoerprijs den binnenlandschen prijs volkomen dekken, dan moeten boven den producentenprijs ook de handels- en transportkosten gedekt zijn. De ervaring van de jaren voor den oorlog heeft geleerd, dat de uitvoerprijs meestal lager is dan overeenkomt met den binnenlandschen prijs en dat dus toeslagen op den uitvoer noodig zijn. Het geval kan zich evenwel voordoen, dat de uitvoerprijs van een bepaald product zoo hoog wordt, dat er een bate voor het vereveningsfonds uit voortvloeit.

Verder bij invoer tegen lagere of hogere prijzen dan die, welke correspondeeren met de in het binnenlandsch verkeer in rekening gebrachte prijzen. Voor den oorlog was het nagenoeg regel, dat de invoerprijzen van de artikelen, die concurreeren met de producten van inheemschen oorsprong, belangrijk lager waren en zodoende voor het vereveningsfonds een krachtig stroomende bron van inkomsten vormden. De invoer vindt evenwel ook wel plaats tegen een hooger prijs dan overeenkomt met den prijs van het binnenlandsch product. In dat geval is een toeslag uit het vereveningsfonds noodzakelijk.

Tenslotte ontstaan prijsverschillen bij het in het binnenlandsch verkeer brengen van inheemsche producten tegen lagere of hogere prijzen dan correspondeeren met de prijzen, die de producent ontvangt. Zooals reeds in het voorgaande werd betoogd, zijn wij van oordeel, dat in principe de producentenprijs zooveel mogelijk ten volle moet worden doorberekend aan de verbruikers. Er kunnen zich evenwel gevallen voordoen, dat het wenschelijk of zelfs noodzakelijk is, daarvan af te wijken. Indien bijv. tengevolge van buitengewone omstandigheden geen goedkope spijsvetten beschikbaar zijn, kan men voor de consumenten uit de lagere inkomensklassen boter beschikbaar stellen tegen gereduceerden prijs.

Zoo kan men ook artikelen voor de geheele bevolking of voor groepen, die vallen in de hogere inkomensklassen, brengen op een prijs, die een bate oplevert voor het fonds. Een verevening tusschen producentenprijs en consumentenprijs kan ook noodig zijn, indien, zooals bijv. bij aardappelen, de consumentenprijs stabiel blijft, terwijl de producentenprijs stijgt naarmate het seizoen vordert; ook al wordt in dit geval de som van alle producentenprijzen plus distributiekosten gedekt door de som van alle consumentenprijzen.

Steun uit het vereveningsfonds moet eveneens geboden worden, indien aan een product bij een normaal aanbod door het wegvallen van een gedeelte der vraag een andere dan normale bestemming moet worden gegeven, bijv. consumptieaardappelen voor veevoeder.

De genoemde voorbeelden zijn waarschijnlijk voldoende om duidelijk te doen worden, dat een vereveningsfonds bij de prijzenpolitiek een onmisbare schakel is. Het vervult dezelfde functie als de boezems in onze ontwaterings- en bewateringsstelsels. Door middel van het vereveningsfonds kan gezorgd worden, dat ten naastenbij in alle takken van landbouw, handel en industrie een evenredige belooning plaats vindt. De beheerschte prijsvorming heeft den krachtigsten impuls gekregen uit het verlangen naar een rechtvaardige verdeling van het maatschappelijk inkomen.

J. HORRING.

DE WONINGVOORRAAD EN HET AANTAL LEEGSTAANDE WONINGEN IN NEDERLAND.

De laatste feitelijke gegevens omtrent den beschikbaren woningvoorraad en het aantal leegstaande woningen dateeren van 1930. Ter gelegenheid van de Tienjaarlijkse Volkstelling op 31 December van dat jaar werd ook een woningtelling gehouden, welke uitwees, dat aanwezig waren 1.865.636 woningen, waarvan er 49.875 of 2.68 pCt. leegstonden.

De leegstaande woningen.

Deze leegstaande woningen waren niet gelijkmatig over het land verdeeld. Volgens de uitkomsten der telling was het percentage in Amsterdam 3,52 pCt., in 's-Gravenhage 3,31 pCt. en in Utrecht 3,33 pCt., hetgeen uitgaat boven hetgeen ten behoeve van de normale mutaties op de woningmarkt noodig wordt geacht. In de kleinere gemeenten echter was de woningvoorraad zonder twijfel nog te klein. Leegstaande woningen waren daar niet voldoende beschikbaar. Een aanwijzing hiervoor is te vinden in de cijfers voor de afzonderlijke provinciën:

Provincie	Aantal aanwezige woningen	Aantal leegstaande woningen	Percentage
Utrecht	96.090	3.268	3.40
Noord-Holland	388.373	13.004	3.35
Zuid-Holland	493.497	15.269	3.09
Noordbrabant	179.731	4.480	2.50
Friesland	102.748	2.454	2.49
Gelderland	180.064	4.197	2.32
Zeeeland	62.321	1.335	2.14
Limburg	106.990	1.904	1.78
Overijssel	113.323	2.002	1.77
Groningen	94.886	1.351	1.41
Drente	47.513	611	1.29
Het Rijk	1.865.536	49.875	2.68

Als gemiddelde was in 1930 over het geheele land een bevreëdigende toestand aanwezig. In bepaalde streken bestond nog een achterstand.

Van 31 December 1930 tot 31 December 1939 vermeerderde de woningvoorraad blijkens de Woningstatistiek, welke maandelijks door het Centraal Bureau voor de Statistiek werd gepubliceerd, met 333.585 woningen, zoodat einde 1939 aanwezig waren 2.199.131 woningen. Hierbij moet worden opgemerkt, dat deze Woningstatistiek niet geheel op dezelfde definitie van het begrip „woning” berust als de Woningtelling-1930. Bij laatstgenoemde telling zijn als woning aangemerkt niet alleen de perceelen en perceelsgedeelten, die naar het gewone spraakgebruik algemeen als afzonderlijke woningen worden beschouwd, maar ook perceelsgedeelten, die door den eigenaar als afzonderlijke woningen werden verhuurd. Bij de maandelijksche Woningstatistiek wordt met de vermeerdering van den woningvoorraad door dergelijke splitsingen geen rekening gehouden.

Feitelijk wordt dus bij de optelling van de bovenvermelde gegevens een fout gemaakt. Deze fout, die slechts van ondergeschikten aard is, moet worden aanvaard, omdat betere gegevens ontbreken. Aan de hand van de Woningtelling-1930 en de maandelijksche statistiek kan dus het aantal aanwezige woningen aan het einde van ieder jaar worden bepaald.

Het aantal bewoonde woningen bedroeg einde 1930 1.815.761. Verdere gegevens omtrent woningvoorraad en woningbezetting zijn niet beschikbaar, daar de volkstelling, die einde 1940 had moeten worden gehouden, door de buitengewone omstandigheden niet heeft kunnen plaatsvinden. Dit heeft ten gevolge, dat binnen afzienbaren tijd geen nieuwe gegevens beschikbaar zullen komen.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft daarom getracht door het bijeenbrengen van gegevens uit verschillende bronnen en het maken van berekeningen, eventueel ook van schattingen, voor verschillende gebieden zoo goed mogelijk in de behoefte aan recente gegevens te voorzien.

Het aantal gezinnen.

In het Maandschrift van het C.B.S. van Augustus-September 1941 komt een berekening voor omtrent den loop van het aantal gezinnen en de ontwikkeling van de gemiddelde gezinsgrootte sedert 1930.

Bij de Volkstelling van 1930 is uitgegaan van de volgende definitie van gezin:

„Gezinnen in den zin der volkstelling worden gevormd door samenwoning van twee of meer personen in huise-lijk verkeer met elkaar, dus door hen, die gezamenlijk een huishouding vormen. Zulke gezinnen bestaan uit echt-paren met of zonder kinderen, of uit groepen personen, bijv. broer en zuster, twee of meer vrienden of vriendinnen of andere niet aan elkaar verwante personen, zooals een persoon met één of meer inwonende dienstboden. Twee of meer gehuwde paren, met of zonder kinderen, die met elkaar samenwonen, doch geen ander huiselijk verkeer met elkander hebben dan onder goede bureu gewoonte is, vormen twee of meer gezinnen, zelfs al geschiedt de voed-selvoorziening voor allen door een der gezinnen. De kostganger wordt tot het gezin gerekend, wanneer hij niet op een kamer of kamers afzonderlijk woont. Inwonend dienstpersoneel behoort tot het gezin”.

Volgens deze definitie waren op 31 December 1930 aanwezig 1.477.000 gezinnen met een echtpaar aan het hoofd en 263.000 gezinnen zonder echtpaar, dus met een gezins-hoofd, dat ongehuwd is of gehuwd geweest, of waarvan de echtgenoot(e) elders vertoeft. In totaal waren dus aanwezig 1.740.000 gezinnen.

Voor volgende jaren is het aantal gezinnen met echtpaar berekend aan de hand van de gegevens omtrent huwelijken, overlijden van gehuwden en echtscheidingen. Het aantal gezinnen zonder echtpaar is eveneens door berekeningen bepaald. Tenslotte werd het volgende resultaat verkregen:

Aantal gezinnen op 31 December, 1930—1939.

	Met echtpaar	Zonder echtpaar	Totaal
1930	1.477.000	263.000	1.740.000
1931	1.507.000	267.000	1.774.000
1932	1.533.000	273.000	1.806.000
1933	1.560.000	277.000	1.837.000
1934	1.587.000	283.000	1.870.000
1935	1.610.000	286.000	1.896.000
1936	1.634.000	290.000	1.924.000
1937	1.661.000	294.000	1.956.000
1938	1.689.000	299.000	1.989.000
1939	1.731.000	303.000	2.035.000

Vervolgens is de gemiddelde gezinsgrootte berekend door het totaalcijfer voor de geheele bevolking, verminderd met het aantal personen, die niet in gezinnen leven, te deelen door het berekende aantal gezinnen. Als personen, die niet in gezinnen wonen, zijn aangehouden de alleen-wonenden en de gestichtsbevolking. Voor de jaren na 1930 zijn deze aantallen berekend als een percentage van het totale aantal ongehuwden, resp. gehuwden (geen gezins-hoofd), weduwnaars, weduwen en gescheiden mannen en vrouwen. Aan de hand van deze gegevens is het bovenaan de volgende kolom afgedrukte overzicht opgemaakt.

De woningbehoefte.

Het aantal gezinnen bij de Volkstelling 1930 was blijkens deze publicatie van het C.B.S. 1.740.000. Het aantal bewoonde woningen was als gezegd 1.815.761. Blijkbaar

Berekening van de gemiddelde gezinsgrootte per 31 December 1930—1939.

	Totale bevolking	Bevolking in gezinnen	Aantal gezinnen	Gemidd. aantal personen per gezin
1930	7.936.000	7.610.000	1.740.000	4,37
1931	8.061.000	7.729.000	1.774.000	4,36
1932	8.184.000	7.846.000	1.806.000	4,34
1933	8.291.000	7.951.000	1.837.000	4,33
1934	8.393.000	8.046.000	1.870.000	4,30
1935	8.475.000	8.125.000	1.896.000	4,29
1936	8.556.000	8.205.000	1.924.000	4,26
1937	8.640.000	8.281.000	1.956.000	4,23
1938	8.729.000	8.367.000	1.989.000	4,21
1939	8.834.000	8.468.000	2.035.000	4,16

waren dus ruim 75.000 woningen bewoond door alleenwonenden. Houdt men voor de jaren na 1930 aan, dat het aantal alleenwonenden, dat een zelfstandige woning bewoonde, in dezelfde verhouding is toegenomen als het aantal gezinnen, dan komt men tot het volgende overzicht:

31 Dec. van het jaar	Aantal gezinnen	Aantal alleenwonenden in een zelfstandige woning		Aantal bewoonde woningen
1930	1.740.000	75.700	4,35%	1.815.700
1931	1.774.000	77.000		1.851.000
1932	1.806.000	78.500		1.884.500
1933	1.837.000	79.000		1.916.000
1934	1.870.000	81.000	4,33	1.951.000
1935	1.896.000	81.500		1.977.000
1936	1.924.000	82.000		2.006.000
1937	1.956.000	83.500		2.039.000
1938	1.989.000	84.000		2.073.000
1939	2.035.000	85.000	4,17%	2.120.000

Stelt men deze cijfers omtrent het aantal bewoonde woningen naast de bekende cijfers van het aantal aanwezige woningen aan het einde van ieder jaar, dan kan daaruit het aantal leegstaande woningen en vervolgens het percentage hiervan worden bepaald.

31 Dec. van het jaar	Aantal aanwezige woningen	Aantal bewoonde woningen	Aantal leegstaande woningen	Percentage leegstaand
1930	1.865.536	1.815.661	49.875	2,68
1931	1.908.606	1.851.000	57.600	3,03
1932	1.945.907	1.884.500	61.000	3,15
1933	1.987.533	1.916.000	71.500	3,60
1934	2.037.473	1.955.000	86.500	4,26
1935	2.080.466	1.977.500	103.000	4,95
1936	2.107.805	2.006.000	101.800	4,85
1937	2.132.782	2.039.500	93.300	4,38
1938	2.166.913	2.073.000	93.900	4,34
1939	2.199.121	2.120.000	79.100	3,60

Deze cijfers maken geen aanspraak op volledige betrouwbaarheid. Zij geven niet meer dan een beeld van de ontwikkeling. Een oorzaak van onjuistheid is, dat geen onderscheid is gemaakt tusschen woningbehoefte en woningvraag. De laatste kan niet in de berekening worden betrokken, omdat zij afhangt van de financiële draagkracht, waaromtrent de Volkstelling geen gegevens verzamelt.

De woningeraag.

In de berekening is aangenomen, dat alle gezinnen, die door het C.B.S., volgens de aangehaalde definitie, als zoodanig worden aangemerkt, in aanmerking komen voor het betrekken van een zelfstandige woning, en dat bovendien een bepaald gedeelte van de alleenwonenden zelfstandig een woning bewoont. Zoo komt men bij een aantal van 1.740.000 gezinnen tot 1.815.761 bewoonde woningen.

Deze veronderstelling is echter niet geheel juist. Niet alle gezinnen toch plegen een zelfstandige woning te betrekken. Dit blijkt ook uit de aangehaalde definitie, die onder meer spreekt van twee of meer gehuwde paren, met of zonder kinderen, die met elkaar samenwonen, waarbij zelfs aangenomen wordt, dat de voedselvoorziening voor allen door één der gezinnen kan geschieden. Aangenomen moet dus worden, dat een deel van de genoemde 1.740.000 gezinnen — natuurlijk is dit slechts een gering percentage — geen zelfstandige woning bewoont, en dat het aantal alleenwonenden in een woning dus groter is.

De moeilijkheid is nu, dat deze percentages niet constant zijn. Het aantal gezinnen zonder eigen woning, m.a.w. het aantal samenwoningen hangt, nog afgescheiden van gedwongen samenwonen in perioden van woningtekort, af van de draagkracht der gezinnen en van de huurprijzen der woningen. Hieruit volgt, dat in perioden van opbloei, wanneer de inkomsten ruim vloeien, het aantal samenwonende gezinnen betrekkelijk klein zal zijn, en dat het in een tijd van depressie zal toenemen. Wanneer dit laatste geschiedt in een periode, waarin de woningtoestanden goed zijn, zal dit minder schade doen dan in een tijdvak met minder goede toestanden. In de bestaande woningen is dan een latente reserve aanwezig, die ook in een tijd van woningtekort een deel der behoefte kan opnemen. Toegepast op de beschouwde periode beteekent dit, dat in de jaren omstreeks 1934 en 1935 een toeneming van het aantal samenwonende gezinnen moet hebben plaats gehad, zoodat het aantal leegstaande woningen groter moet zijn geweest dan boven werd berekend.

De Hoofdinspecteur van de Volkshuisvesting heeft hierop reeds in zijn Jaarverslag over 1934 de aandacht gevestigd en het met cijfers toegelicht aan de hand van de gegevens voor de gemeente Rotterdam. Stelt men namelijk naast elkaar het aantal aanwezige woningen en het berekende aantal gezinnen, dan volgt daaruit door aftrekking de theoretisch aanwezige woningreserve.

Het, werkelijke aantal leegstaande woningen blijkt echter veel groter te zijn. Het verschil is het aantal niet-woningvragende gezinnen, dat dus op andere wijze in zijn huisvesting voorziet.

De voor Rotterdam bekende gegevens zijn de volgende:

31 Dec.	Aantal aanwezige woningen	Aantal gezinnen	Theoretisch woningoverschot	Aantal leegstaande woningen	Aantal niet-woningvragende gezinnen
1930	144.555	143.788	767	3.748	2.981
1931	145.485	144.791	694	3.600	2.906
1932	146.352	146.023	329	3.250	2.921
1933	150.629	147.707	2.922	7.593	4.671
1934	154.097	149.035	5.062	10.205	5.143
1935	156.710	150.839	5.871	11.574	5.703
1936	157.509	156.520	989	10.788	9.799
1937	159.075	161.033	-1.968	8.654	10.622
1938	165.536	165.519	17	9.641	9.624

Uit deze gegevens blijkt, dat van 1933 af het aantal leegstaande woningen veel sneller steeg dan de theoretisch berekende cijfers zouden doen verwachten. Gedurende de jaren 1930 tot en met 1932 bleef het aantal niet-woningvragende gezinnen steeds vrijwel gelijk, terwijl het na 1932 een aanmerkelijke stijging vertoonde.

De Hoofdinspecteur schreef dit verschijnsel toe aan de slechte economische omstandigheden, welke ertoe leidden, dat gezinnen, die eertijds een zelfstandige woning bewoonden, zich voortaan uit bezuinigingsoverwegingen tevreden stelden met een deel van een woning. „Dit verschijnsel van inkrimping van de betaalkrachtige vraag”, schreef de Hoofdinspecteur, „dat zich zonder twijfel in alle gemeenten in meerdere of mindere mate voordoet, moet tengevolge hebben, dat het werkelijke aantal leegstaande woningen in het geheele land belangrijk meer dan

100.000 bedraagt, zoodat een woningreserve van meer dan 5 pCt. aanwezig moet zijn" (Jaarverslag 1934).

Volgens de boven gegeven theoretische berekening zou een reserve van meer dan 100.000 woningen eerst in 1935 zijn bereikt. Dit cijfer is dus waarschijnlijk te laag, hetgeen verklaarbaar is, omdat met de gewijzigde draagkracht geen rekening kon worden gehouden.

De woningreserve.

In Rotterdam was het aantal niet-woningvragende gezinnen in de jaren 1930, 1931 en 1932 steeds juist 2 pCt. van het aantal aanwezige gezinnen. Na 1933 werd het aanmerkelijk hoger. Zou men een dergelijke stijging voor het geheele land mogen aannemen, dan zou het aantal leegstaande woningen belangrijk meer hebben bedragen dan boven werd becijferd.

Wij vinden intusschen geen aanleiding om deze cijfers te herzien. Reeds hierom niet, omdat met betrekking tot de wijziging van het aantal niet-woningvragende gezinnen ten gevolge van de vermindering der financieele draagkracht niets bekend is en de percentages voor Rotterdam zeker geen maatstaf zijn voor het geheele land. Hieromtrent zou alleen iets met zekerheid bekend zijn, wanneer ieder jaar het aantal leegstaande woningen was geteld. Nu dit niet is geschied, moet dit door berekening worden gevonden en daarbij zijn de economische omstandigheden uitgeschakeld. Het is intusschen ook niet erg, dat de bedoelde cijfers niet kunnen worden herzien, omdat een tijdelijke vermindering van de financieele draagkracht wel de oogenblikkelijke woningvraag kan beïnvloeden, maar geen maatstaf kan zijn voor de feitelijke woningbehoefte.

Uitgangspunt voor een goede volkshuisvesting moet zijn, dat ieder gezin moet beschikken over een woning. Deze stelregel gaat ook in normale omstandigheden niet geheel op, omdat steeds een aantal gezinnen aanwezig is, dat op een zelfstandige woning geen prijs stelt, doch bij andere gezinnen inwoont. In Rotterdam was dit blijkens het bovenstaande gedurende een aantal jaren 2 pCt. van het aantal gezinnen. Voor zoover dit samenwonen geschiedt in woningen, die wat grootte en inrichting betreft zich voor bewoning door meer dan één gezin leenen, zonder dat hygiënisch of moreel ontoelaatbare toestanden ontstaan, heeft men te doen met zoogenaamde toelaatbare samenwoningen, die ook bij een zeer ruime woningmarkt zullen blijven bestaan. Bij het opmaken van een bouwprogramma moet daarmede rekening worden gehouden.

Indien echter in een tijd van depressie, wanneer de inkomens verminderen en de huren niet of slechts met vertraging, het aantal samenwoningen toeneemt, moet dit gezien worden als een tijdelijke verschuiving, die op de uiteindelijke woningbehoefte geen invloed heeft en waarmede dus voor een bouwprogramma voor een lange periode geen rekening mag worden gehouden.

De tabel van het aantal leegstaande woningen, die boven werd berekend, heeft dus ten slotte een theoretisch karakter. Wij weten, dat in de periode van depressie omstreeks 1934 het aantal leegstaande woningen groter moet zijn geweest, doordat een aantal gezinnen niet over de middelen beschikte om een woning te bekostigen.

Ten aanzien van de vraag, hoe in de periode 1930 tot en met 1939 in de woningbehoefte is voorzien, geven de cijfers echter een duidelijk beeld. Zij toonen aan, dat in het bijzonder na 1930 de productie van woningen de behoefte heeft overtroffen, zoodat een aanmerkelijke woningreserve is gekweekt.

Hieraan is het te danken, dat bij den aanvang van de oorlogsmoeilijkheden, die een ernstige stagnatie in den aanbouw hebben veroorzaakt, de positie van de volkshuisvesting in ons land aanmerkelijk beter was dan bij het begin van den vorigen oorlog.

Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

INGEZONDEN STUKKEN.

HET VRAAGSTUK DER ONEIGENLIJKE SPAARGELDEN BIJ DE BIJZONDERE SPAARBANKEN.

Dr. L. R. W. Soutendijk schrijft ons:

In een artikeltje onder dezen titel gaat Prof. Van der Valk in op eenige passages uit het proefschrift van Dr. Buning, waarin deze wijst op de bezwaren, welke verbonden zijn aan de door de bijzondere spaarbanken genomen maatregelen tot het weren van de zgn. oneigenlijke spaargelden. Aan deze middelen, resp. het weigeren van de bedoelde gelden, het vergoeden van een lagere of geen rente boven een bepaalden maximum-inleg en — als nummer drie door Prof. Van der Valk naar voren gebracht — het limiteeren van de bedragen, welke in een bepaalde periode mogen worden ingelegd, zijn bezwaren verbonden, doordat de trouwe spaarders er ook door worden getroffen en een gedifferentieerde rente door het nemen van meerdere spaarbankboekjes kan worden ontgaan. Dr. Buning bepleit daarom een verlenging van de opzeggingstermijnen voor groote bedragen. Prof. Van der Valk daarentegen geeft de voorkeur aan een verlaging van de inleggersrente.

Toch vraag ik mij, af of, alle omstandigheden in aanmerking genomen, de remedie, die Dr. Buning voorstelt, niet even effectief zal zijn en beter in overeenstemming met de doeleinden, die de spaarbanken in het algemeen nastreven. Volgen wij even het betoog van Prof. Van der Valk, dan begint deze met het geven van een opsomming van vier motieven, welke den drang van gelden naar de bijzondere spaarbanken kunnen verklaren: vrijgekomen gelden, welke op herinvestatie wachten (3e motief), zoeken een belegging, welke zonder koersrisico (2e motief) en met behoud van een groote liquiditeit (4e motief) een hoogere rente geeft dan elders op korten termijn is te maken (1e motief).

Prof. Van der Valk nu kent aan deze 4 punten een afzonderlijke beteekenis toe. Het derde, het feit van de vrijgekomen middelen, zal in de huidige omstandigheden op den voorgrond staan. Het is vooral het 1e motief (de hoogere rente), welke de oneigenlijke spaargelden aantrekt, en het 4e motief, het feit van de directe opvraagbaarheid, zal minder op den voorgrond treden dan de andere 3, zoodat „in het algemeen een verlenging van den opzeggingstermijn voor spaargelden weinig (zal) baten”.

In de vier motieven, door den schrijver genoemd, zijn tevens vervat een drietal eischen, welke de bezitter van vrijkomende gelden aan een tijdelijke belegging van die gelden zal stellen. Den belegger van de betrekkelijk kleine bedragen, waarover het hier bij spaarbanken in den regel zal gaan, zal het ontbreken van elk van deze eischen afschrikken. Inderdaad zal hem een lagere rente kunnen weerhouden. Maar gezien de onzekerheid omtrent het moment, waarop hij zijn geld weer zal noodig hebben, zal het ontbreken van liquiditeit, gevolg van de door Dr. Buning voorgestelde verlenging van de opzeggingstermijnen, hem evenzeer weerhouden. Prof. Van der Valk wijst hier op de mogelijkheid om het spaarbankboekje als onderpand voor een tijdelijk crediet te gebruiken. De verlenging van opzeggingstermijnen zal dan inderdaad den kleinen belegger van tijdelijke gelden niet weerhouden, maar die inlagen zullen op hun beurt voor de spaarbank dan geen groot nadeel meer zijn. Het bezwaar van deze instellingen tegen de oneigenlijke spaargelden is immers niet, dat het gelden van een ander karakter dan gewoonlijk zijn, maar is hierin gelegen, dat de spaarbank op plotselinge opvragen bedacht moet zijn. Zij kan dus niet op langen termijn uitzetten, maar moet zich tot zeer korte, weinig rendabele, beleggingen beperken, zoodat de inleggingen verliesposten voor haar zouden zijn. Wordt de termijn van opvraging voldoende verlengd, dan kan de spaarbank een rendabele belegging zoeken. Als de inlegger desondanks haar diensten blijft vragen tengevolge van een eventueele beleening van het spaarbankboekje,

dan ligt het niet op den weg van de spaarbank deze te weigeren, vooral gezien de omstandigheid, dat het hier toch meestal niet om zeer groote bedragen, doch, om bij de huidige omstandigheden te blijven, om gelden van kleinere bedrijven zal gaan, welke zeker als behoorend tot de werkingsfeer van een spaarbank mogen worden beschouwd.

Een verlaging van de rente zou ook de eigenlijke spaargelden treffen en hoewel Prof. Van der Valk opmerkt, dat individueel moet worden beoordeeld, of de renteverlaging algemeen moet zijn of alleen moet gelden voor de zgn. oneigenlijke spaargelden, besluit hij zijn beschouwing niettemin met op te merken, dat het „vooral in de huidige omstandigheden niet mogelijk (is) om een juist criterium voor oneigenlijke spaargelden te vinden". Het vermoeden rijst dan ook, dat het bezwaar van Prof. Van der Valk, dat de inleggersrente bij de bijzondere spaarbanken vaak een zekere verstarring vertoont, niet uitsluitend betreft het ontbreken van een politiek tot het weren van oneigenlijke spaargelden. Immers, het maken van een onderscheid acht hij terecht onmogelijk. Wij zullen aan zijn desbetreffende opmerkingen dan ook meer de ruimere beteekenis moeten toekennen van een critiek op de rentepolitiek van de spaarbanken in het algemeen. Het is waar, dat deze instellingen een daling van den algemeenen rentestand eerst met een belangrijke vertraging plegen te volgen. Wij moeten hierbij evenwel bedenken, dat de spaarbanken een zeer speciaal karakter hebben en dat zij in hun werking in hooge mate afhankelijk zijn van rust en vertrouwen, waardoor een streven naar een gelijkmatige rente verklarbaar is.

Betreffende de oneigenlijke spaargelden kunnen wij concluderen, dat zij de spaarbanken steeds zorgen zullen geven. Probeert men ze te weren, dan moet men trachten er een criterium voor te vinden, wat zeer moeilijk is. Men zal hierdoor steeds onbillijkheden tegenover andere inleggers begaan. Wil men de nadeelige gevolgen, welke zij voor de spaarbanken kunnen hebben, temperen, door het verlengen van opzegtermijnen met de wetenschap, dat dit de inleggers niet zal afschrikken, dan blijft het nadéel van ineens wegtrekken niettemin bestaan, zij het dan ook na verloop van tijd. Door een niet te kort gekozen opzeggingstermijn, gepaard met de weigering van te groote bedragen, welke men in de kleinere plaatsen veelal wel min of meer naar hun karakter zal kunnen beoordeelen, zal men deze nadeelen zooveel mogelijk moeten trachten te ondervangen.

Naschrift.

De kern van het betoog van Dr. Soutendijk ligt in de uitspraak, dat het bezwaar van de spaarbanken tegen de oneigenlijke spaargelden niet is gelegen in het feit, dat het gelden van een ander karakter zijn, maar dat de spaarbanken op plotselinge opvragen bedacht moeten zijn. Dientengevolge moeten zij deze gelden liquide beleggen. Om dit bezwaar te ontgaan, moeten de spaarbanken een niet te korten opzeggingstermijn invoeren.

Het is niet duidelijk of Dr. Soutendijk, evenals Dr. Buning, een verlenging van de opzeggingstermijnen alleen voor groote bedragen bedoelt, of voor alle oneigenlijke spaargelden, of tenslotte voor alle spaargelden. De eerste twee gevallen heb ik in mijn artikel behandeld, want mijn betoog richtte zich tegen de opvatting van Dr. Buning. Indien het laatste bedoeld wordt, dan meen ik, dat daarmee het karakter van de spaarbanken kan veranderen. Want het voordeel voor de inleggers bij spaarbanken is de combinatie van een betrekkelijk hooge rente en een vrij groote liquiditeit. Overigens geeft Dr. Soutendijk niet aan, hoe lang de opzeggingstermijn moet zijn. Ook al zou deze een maand of 2 maanden zijn, dan is het nog de vraag, of de spaarbanken deze gelden op langen termijn mogen beleggen met het oog op de onzekere toekomst.

v. d. V.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Bouwnijverheid. Intrekking van de dispensaties op vervoerverboden voor sommige bouwmaterialen, voorzoover deze kennelijk worden vervoerd om uit het vrije verkeer hier te lande te worden uitgevoerd.

Nadere regeling van den aanvoer van materialen en grondstoffen voor de bouwnijverheid in verband met een tijdelijke stillegging van een gedeelte der bouwnijverheid. (E.V. 2/1/42, pag. 22; Stct. Nos. 249 en 251).

Chemische producten. Nadere bepalingen inzake de organisatie van productie van en handel in eenige chemische producten. (E.V. 23/1/42, pag. 114; Stct. No. 13).

Drankwet. Aanvullingen van de Drankwet met betrekking tot overdracht van vergunningen voor den verkoop van sterken drank door geliquideerde Naamlooze Vennootschappen. (E.V. 23/1/42, pag. 114; Stct. No. 10).

Drukwerkorders. Regeling inzake de uitvoering van drukwerkorders, in verband met de huidige papiersituatie, waarbij in de meeste gevallen goedkeuring voor de uitvoering van deze orders verplicht is. (E.V. 23/1/42, pag. 114/110).

Electrotechnische Industrie. Regeling inzake het inleveren van defecte smeltveiligheden bij den aankoop van nieuwe smeltveiligheden. (E. V. 16/1/42, pag. 84).

Wijzigingen en aanvullingen van het Electrotechnisch Veiligheidsbesluit 1938, o.m. betreffende de samenstelling, de belasting en het gebruik van elektrische leidingen. (E.V. 23/1/42, pag. 113; Stct. No. 9).

Keramische artikelen. Regeling van de heffing van consentgeld door het Bureau voor de Keramische Industrie bij producenten en importeurs. Gedeeltelijke doorberekening voor den handel van deze heffing is toegestaan. (E. V. 16/1/42, pag. 86; Stct. No. 8).

Metalen. Nadere regeling van de ijzer- en staalvoorziening. (E.V. 9/1/42, pag. 59).

Motorbrandstof. Wijzigingen van de Motorbrandstofbeschikking 1940 No. 1, welke o.m. betrekking hebben op het aanhouden van voorraad, sluiten van aftapinrichtingen (pompen) en inschrijving van pomphouders bij het Rijksbureau voor Aardolieproducten. (E.V. 23/1/42, pag. 114; Stct. No. 13).

Papier. Regeling inzake beperking van het verbruik van zgn. transparantpapier voor verpakkingsdoeleinden e. d. (E.V. 16/1/42, pag. 87; Stct. No. 8).

Pelteryen. Dispensatie is verleend van het vervoer- en afleveringsverbod voor ruwe vellen van zgn. klein ge- dierte. (E.V. 2/1/42, pag. 21; Stct. No. 249).

Pensionbedrijven. Wijziging van de Hotel-, Café-, Restaurant- en Pensionbeschikking No. 2, waarbij o.a. de regeling voor inschrijving van pensionbedrijven eenigszins is gewijzigd. (E. V. 16/1/42, pag. 86; Stct. No. 4).

Prijsregelingen. Nadere prijsbesluiten voor gedestilleerd in verband met de recente accijnsverhoogingen; vaststelling van maximumprijzen voor gesmolten rundvet. (E.V. 2/1/42, pag. 21/22; Stct. No. 252).

Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot wasch- tarieven, en maximumprijzen chocolade en bonbons. (E.V. 9/1/42, pag. 58; Stct. No. 3).

Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot opgave van tarieven door wasscherijen en strijkerijen, maximumprijzen voor geconfijte schillen, en prijzen voor zaai- erwten. (E. V. 16/1/42, pag. 83/85; Stct. Nos. 7 en 8).

Besluit inzake het aanbrengen van eenige wijzigingen in het Prijsbeheerschingsbesluit, welke hoofdzakelijk op be- rechting van overtredingen betrekking heeft.

Nadere prijsvoorschriften voor wild, mosselen en mossel- producten en abrikozenpulp. (E.V. 23/1/42, pag. 113/114; Stct. No. 11; V.B. No. 3).

Tabaksindustrie. Nadere mededeelingen inzake het in

den handel brengen van tabakssurrogaten. (E.V. 23/1/'42, pag. 115).

Turf. Vaststelling, in verband met de steunregeling, van de netto-opbrengst van fabrieksturf op f 60.75 per dagwerk. (E.V. 9/1/'42, pag. 58; Stct. No. 1).

Tweelanden-organisaties. Het oprichten of in stand houden van zgn. tweelanden-organisaties (Nederlandsche Kamers van Koophandel voor het buitenland en particuliere vereenigingen en stichtingen e.d. welke zich ten doel stellen het handelsverkeer tusschen Nederland en een of meer landen te bevorderen) is zonder schriftelijke vergunning verboden. (E.V. 9/1/'42, pag. 58; Stct. No. 2).

Uitvoer kweekerijproducten. Nadere bepalingen inzake den uitvoer van bloemkweekerijproducten naar Duitschland. (E.V. 23/1/'42, pag. 113; Stct. No. 11).

Wijziging bedrijfsvorm. Verplichte opgave van wijzigingen in den bedrijfsvorm voor allen, die bij een crisis-organisatie zijn aangesloten. (E.V. 9/1/'42, pag. 58).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch. Nadere mededeelingen inzake de werkzaamheden van de Bedrijfsorganisatie voor Vee en vleesch als onderdeel van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941. (E.V. 2/1/'42, pag. 20; Voedselvoorzieningsblad van 24/12/'41).

Erwten. Nadere bepalingen inzake de teelt van erwten op gescheurd grasland. (E. V. 16/1/'42, pag. 85).

Fruitteelt. Wijzigingen in de organisatie van telers van fruit, anders dan fruit onder glas, en frambozen. (E.V. 2/1/'42, pag. 20; Stct. No. 251).

Kweekers. Afkondiging van het „Kweekersbesluit 1941” waarbij het zgn. kweekersrecht nader wordt geregeld. (E. V. 16/1/'42, pag. 82; V.B. No. 2).

Kweekerijproducten. Nadere organisatie van den uitvoer van bloem- en boomkweekerijproducten. (E.V. 2/1/'42, pag. 20; Stct. Nos. 249 en 251).

Kunstmeststoffen. Nadere regeling van de toewijzing van kunstmeststoffen, waarbij o. m. behalve met de inventarisatie 1941 ook met het teeltplan 1942 en de uitbreiding van den teelt van eenige gewassen wordt gerekend als basis voor de verstrekte hoeveelheid. (E. V. 16/1/'42, pag. 84).

Slachtovee. Nadere bepalingen inzake verkoop en inlevering van beenderen. (E.-V. 16/1/'42, pag. 86).

Tuinbouw. Afkondiging van eenige besluiten en beschikkingen betreffende de tuinbouwteelt en -afzet, alsmede het conserveeren van tuinbouwproducten. (E. V. 16/1/'42, pag. 84; Stct. No. 254).

Varkens. Nadere regelingen inzake het houden van varkens. (E.V. 2/1/'42, pag. 20).

Visscherij. Afkondiging van het Pachtbesluit Vischrecht 1941, waarbij regelen gesteld zijn voor het verpachten van vischrecht, zoowel betreffende de prachtprijzen als wat betreft de wijze van verpachting. (E.V. 2/1/'42, pag. 21; Stct. No. 249).

Vlas. Nadere bepalingen inzake de inlevering, het vervoeren en het afleveren van stroovlas. (E. V. 16/1/'42, pag. 84; Stct. No. 252).

Zaden. Regeling inzake het beschikken over voorraden zilvervuiszaad. (E. V. 16/1/'42, pag. 84; Stct. No. 8).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Dividendbeperking. Nadere regeling der dividendbeperking inzake maatschappijen, die met een slechts gedeeltelijk volgestort kapitaal werken. (E.V. 2/1/'42, pag. 19).

Omzetbelasting. Nadere mededeelingen inzake doorberekening van de omzetbelasting. (E.V. 2/1/'42, pag. 19).

Nadere regeling inzake de te verrichten formaliteiten voor de omzetbelasting bij levering aan ondernemers ten behoeve van de onderneming. (E.V. 9/1/'42, pag. 58).

Nadere besluiten inzake heffing van de omzetbelasting met betrekking tot goederen, welke via veilingen en afslagen worden verhandeld, alsmede inzake de heffing der

omzetbelasting bij drukwerken, welke om niet worden verstrekt. (E. V. 16/1/'42, pag. 83/86).

Regeling Deviezenverkeer. Afkondiging van Deviezenbepalingmaking No. 11/41, -waarbij geregeld wordt de inning van rente, dividend en aflossing van buitenlandsche effecten van ingezetenen en van binnen- en buitenlandsche effecten van niet ingezetenen; voorts de verkoop van claims en de inwisseling van talons en receiptissen. (E.V. 2/1/'42, pag. 17/18/19; Stct. No. 249).

Besluit betreffende den invoer van betaalmiddelen en effecten, waarbij is bepaald, dat in het vervolg ook de invoer van binnenlandsche effecten aan vergunning zal zijn onderworpen. (E. V. 16/1/'42, pag. 83; V.B. No. 2).

Registratierechten. Heffing van 100 opcenten op rechten van registratie, welke Vorderbaar worden van 1 Januari 1942 tot en met 31 December 1944. (E.V. 2/1/'42, pag. 19; Stct. No. 251).

VERKEER.

Binnenscheepvaart. Mededeeling inzake de samenstelling van den Raad van Beroep voor Bevrachtingszaken. (E. V. 24/12/'41, pag. 1923; Stct. No. 247).

Postverkeer. Staking van het postverkeer met de Verenigde Staten van Amerika, daarbij inbegrepen de Philippijnen. Ook de verbindingen met Zuid- en Midden-Amerika, de Far-Oereilanden, Groenland en IJsland kunnen niet meer worden gehandhaafd. Alleen luchtpostverzendingen naar Zuid- en Midden-Amerika zijn voor verdere expeditie toegelaten.

Regeling inzake het verzenden van postpakketten, inhoudende zgn. monopolieproducten, naar het buitenland. (E. V. 24/12/'41, pag. 1922; 2/1/'42, pag. 21).

Vaartuigen. Machtiging voor bevrachtingscommissarissen en -agenten, alsmede de rijkscontroleurs van het vervoer om den houders van vaartuigen de verplichting op te leggen hun vaartuigen voor door overheidswege aan te wijzen doeleinden te bezigen. (E.V. 9/1/'42, pag. 58).

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wiss. 2½)	28 Juni '41	Lissabon	4	31 Mrt. '41
Bk. (Bel. Bl. Eff. 3½)	28 Aug. '39	Londen	2	26 Oct. '39
Bk. (Vrsch. in RC 3½)	28 Aug. '39	Madrid	4	28 Nov. '38
Athene	5 21 Juli '41	N.-York F.R.B.	1	27 Aug. '37
Batavia	3 14 Jan. '37	Oslo	4½	21 Sept. '39
Belgrado	5 1 Febr. '35	Parijs	1½	17 Mrt. '41
Berlijn	3½ 9 Apr. '40	Praag	3	1 Jan. '36
Boekarest	3 12 Sept. '40	Pretoria	3½	15 Mei '33
Brussel	2½ 25 Jan. '40	Rome	4½	18 Mei '36
Boedapest	3 22 Oct. '40	Stockholm	3½	17 Mei '40
Calcutta	3 28 Nov. '35	Tokio	3.5	21 Juli '41
Helsingfors	4 3 Dec. '34	Warschau	4½	18 Dec. '37
Kopenhagen	4 15 Oct. '40	Zwits. Nat. Bk.	1½	25 Nov. '36

½) 3 pCt. voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

ZILVERPRIJS.

Londen ¹)		N. York ²)		Goudprijs.	
				A'dam ³)	Londen ⁴)
20 Jan. 1942..	—	—	20 Jan. 1942..	2125	168/—
21 „ 1942..	—	—	21 „ 1942..	2125	168/—
22 „ 1942..	—	—	22 „ 1942..	2125	168/—
23 „ 1942..	—	—	23 „ 1942..	2125	168/—
24 „ 1942..	—	—	24 „ 1942..	2125	168/—
26 „ 1942..	—	—	26 „ 1942..	2125	168/—
27 Jan. 1941..	—	34½	27 Jan. 1941..	2125	168/—
23 Aug. 1939..	18½	37½	23 Aug. 1939..	2110	148/6½

¹) In pence p. oz. stand. ²) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³) In gulden per kg 1000/1000. ⁴) In sh. p. oz. fine.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCH CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)				
Belga's	30.14 7 Aug. '40	Lewa (Bulgarije)	2.30	25 Nov. '40
Zw. Francs	43.56 11 Oct. '40	Pengoe (Hongarije)	(oude schuld)	36.52 20 Dec. '40
Fr. Francs	3.77 6 Mrt. '41	Pengoe	(nwe. schuld)	45.89 20 Dec. '40
Lires	9.91 3 Juli '41	Zloty (Polen)	(oude schuld)	35.00 28 Jan. '41
Deensche Kr.	36.37 17 Febr. '41	(nwe. schuld)	37.68 11 Febr. '41	
Noorsche Kr.	42.82 21 Dec. '40	Lei	1.28	24 April '41
Zweedsche Kr.	44.85 13 Aug. '40	Slow. Kr.	6.48	10 Juni '39
Finsche Mark	3.82 2 Juli '41	Drachmen	(Griekenland)	1.26 8 Oct. '41
Dinar (Joego-Slavië)	(oude schuld)	Kuna	3.77	29 Oct. '41
Dinar	3.43 16 Aug. '40			
(nwe. schuld)	3.77 1 Juli '41			
Turksche				
Ponden	1.45½ 29 Dec. '39			

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK. Valuta's (schriftelijk en t.t.)

Table with columns: N.-York, Brussel, Zürich, Stockh., Helsinki. Rows: 20 Jan. 1942, 21 " 1942, 22 " 1942, 23 " 1942, 24 " 1942, 26 " 1942, Laagste d.w., Hoogste d.w., Muntpariteit.

KOERSEN TE LONDEN.

Table with columns: Plaatsen en landen, Not. eenh., 19-24 Jan. '42, 24 Jan. '42, 12-17 Jan. '42, 17 Jan. '42. Rows: Officieel: New York, Parijs, Stockholm, Montreal, Buenos Aires; Niet-Officieel: Alexandrië, Athene, Bangkok, Bombay, Budapest, Hongkong, Istanbul, Kobe, Lissabon, Madrid, Montevideo, Rio de Janeiro, Shanghai, Singapore.

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Table with columns: Data, Londen, Parijs, Berlijn, Amsterdam. Rows: 20 Jan. 1942, 21 " 1942, 22 " 1942, 23 " 1942, 24 " 1942, 26 " 1942, 27 Jan. 1941, Muntpariteit.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table with columns: Vorderingen, 7 Jan. 1942, 15 Jan. 1942. Rows: Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank, Saldo b. d., Bank voor Ned. Gemeenten, Voorschotten op ult. Dec. resp. Nov. '41, Idem voor Suriname, Idem van Curaçao, Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland, Daggeldleeningen tegen onderpand, Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen, Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds, Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen, Verplichtingen: Voorschot door de Ned. Bank ingevolgt art. 16, Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt, Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten, Schatkistbiljetten in omloop, Schatkistpromessen in omloop, Daggeldleeningen, Zilverbons in omloop, Schuld op ult. Dec. resp. Nov. 1941 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers.bel., aand. i. d. hoofds. grondb. e. d. gem. fondsb. d. als m. op. op die bel. en op de vermogensbelasting, Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds, Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T., Id. aan andere Staatsbedrijven, Id. aan div. instellingen.

In regk. crt. met 's Rijks Schatkist. *) Rechtstreeks bij de Nederl. Bank geplaatst f 300.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 26 Januari 1942.

Table with columns: Activa, Passiva. Rows: Activa: Binnenl. Wissels, Promessen, enz., Papier op het Buitenland, Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgeleopen, Beleggingen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand, Op Effecten enz., Op goederen en Ceelen, Voorschotten aan het Rijk, Munt en muntmateriaal, Gouden munt en gouden muntmateriaal, Zilveren munt, enz., Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds, Gebouwen en meubelen der Bank, Diverse rekeningen. Passiva: Kapitaal, Reservefonds, Bijzondere reserves, Pensioenfonds, Bankbiljetten in omloop, Bankassigatiën in omloop, Rek.-Courant saldo's, Diverse rekeningen.

Beschikbaar metaalsaldo, Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is, Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht, Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Goeden munt en muntmater., Circulatie, Andere opeischb. schulden, Beschikk. Metaal-saldo, Dekhings-perc., Totaal bedrag disconto's, Schatkist-prom. rechtstr., Beleggingen, Papier op het buitenl., Div. reken. (act.). Rows: 26 Jan. '42, 19 " '42, 12 " '42, 6 Mei '40, 26 Jan. '42, 19 " '42, 12 " '42, 6 Mei '40.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Table with columns: Data, Goud en deviezen, Renten-bank-scheine, Andere wissels, cheques en schatkistpapier, Beleggingen. Rows: 15 Jan. 1942, 7 " 1942, 31 Dec. 1941, 23 Aug. 1939, Data, Effecten, Diverse Activa, Circulatie, Regk.-Crt., Diverse Passiva. Rows: 15 Jan. '42, 30 " '42, 30 Dec. '41, 31 " '41, 23 Aug. '39.

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL. (in mill. francs)

Table with columns: Data, Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen, Credit a. h. particuliere bedrijfsleven, Credit aan Staat en openbare lichamen, Overheids-fondsen, Circulatie, Postcheque-ambt, Rekening-Courant. Rows: 15 Jan. '42, 30 " '42, 30 Dec. '41, 31 " '41, 18 " '41, 8 Mei '40.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde.)

	Blz.
Aardappelen	33, 47
Accijns	33
Bank- en Credietwezen	33
Bedrijfsvorm	59
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59
Belastingen	33, 59
Bindtouw	33
Binnenscheepvaart	59
Bouwnijverheid	47, 58
Buitenlandsche Handel	47, 59
Chemische Industrie	58
Deviezenverkeer	33, 59
Dividendbeperking	59
Drankwet	58
Electrotechnische Industrie	58
Fruit	59
Gevogelte	47
Grasland	33
Grafische Industrie	58
Groenten	33
Kamers van Koophandel	47
Keramische Industrie	58
Kunstmest	59
Kwekerij	59
Landbouw	33, 47, 59
Landstand, Nederlandsche	33
Melk en -producten	33
Metalen	47, 58
Motorbrandstof	58
Omzetbelasting	59
Organisatie Bedrijfsleven	47
Papier	58
Pelsterijen	58
Pensionbedrijven	58
Postverkeer	59
Prijisregeling	47, 58
Radio	47
Registratierechten	59
Rijwielen	47
Slachtvee	33, 59
Tabak	47, 58
Tweelandenorganisaties	59
Tuinbouw	33, 59
Turf	59
Uien	33
Varkens	59
Veevoeder	47
Vervoerswezen	59
Visscherij	33, 47, 59
Vlas	59
Vleesch	59
Voedselvoorziening	33, 47, 59
Wijnbelasting	33
Zaden	47, 59

Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 t/m. 1938.

(Samengesteld door een groep medewerkers van het N. E. I., onder leiding van Prof. Mr. P. Lief tinck)

28e publicatie van het Nederl. Econom. Instituut

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.50) *Verkrijgbaar in den boekhandel*

**UITGAVE:
DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM**

Tanker Freight Rates and Tankship Building

door

Dr. T. Koopmans

27e Publicatie van het Nederlandsch Econom. Instituut

Prijs:

Ingenaaid **f 2.10***

Gebonden **f 3.15***

(Prijs voor donateurs en leden v. h. N.E.I. resp. f 1.50 en f 2.25)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Publicaties van het Nederlandsch Economisch Instituut:

1. A. J. W. RENAUD
Groot- en kleinhandelsprijzen in Nederland en België (2 dln. f 5,25)*
2. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
De betrekkingen tusschen banken en industrie in België (f 4,20)*
- 3a. D. C. RENOOIJ
Beschouwingen over een tolonie tusschen Nederland en België-Luxemburg - I (f 4,20)*
- 3b. en 3c. D. C. RENOOIJ
Beschouwingen over een tolonie tusschen Nederland en België-Luxemburg - II (2 dln. f 4,20)*
4. Ir. A. BAARS
Het verbruik van algemeen benoodigde consumptie-artikelen (f 2,35)*
5. Dr. F. L. VAN MUISWINKEL
De verzamelende graanhandel in de V.S. van Amerika, Canada en Argentinië (f 3,65)*
6. Dr. G. Z. JOL
Ontwikkeling en organisatie der Nederlandsche brouwindustrie (f 4,20)*
7. Dr. A. J. VERHAGE
De handel in bloembollen (f 3,15)
8. Dr. A. TREEP
De betrekkingen tusschen banken en industrie in Frankrijk (f 4,20)*
9. Mej. Dr. ROSA PHILIPS
De invloed van de Braziliaansche koffieverdedigingspolitiek op de koffie-importen der
hoofdconsumptielanden (f 2,10)*
10. Ir. A. BAARS en Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Seizoensbewegingen in het economisch leven van Nederland (f 1,55)*
11. Dr. J. C. M. VAN RHEE
De betrekkingen tusschen banken en industrie in Zwitserland (f 3,65)*
12. HENRI REUCHLIN M. A.
Werkverruiming en haar gevolgen voor volkshuishouding en overheidsfinanciën (f 1,05)*
13. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Economische politiek in België in de depressie (f 1,05)*
14. Dr. W. L. VALK
Conjunctuurdiagnose (f 6,30* geb., f 5,25* gekart.)
15. CH. GLASZ
Hypotheekbanken en Woningmarkt in Nederland (f 1,55)*
16. Ir. J. W. BONEBAKKER
De Scheepsbouwnijverheid in Nederland (f 1,55)*
17. F. WEINREB
Statistische bepaling van de vraagcurve. Toepassing op de Nederlandsche vraag naar
suiker (f 3,15)*
18. Dr. E. VAN DER WIEL
De betrekkingen tusschen banken en industrie in Zweden (f 2,60)*
19. Dr. J. J. J. DALMULDER
On econometrics (f 2,65* geb., f 1,55* ingen.)
20. Dr. T. KOOPMANS
Linear regression analysis of economic time series (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
21. Dr. W. L. VALK
Production, pricing and unemployment in the static state (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
22. Dr. H. J. FRIETEMA
Productie en prijsvorming op de Engelsche markt van Nederlandsche, Deensche en kolo-
niale boter (f 3,15)*
23. Dr. Ir. A. BAARS
Openbare werken en conjunctuurbeweging (f 2,10)*
24. Dr. Ir. F. J. C. VAN DER SCHALK
Een analyse van de arbeidsproductiviteit in Nederland (f 2,60)*
25. Dr. L. R. W. SOUTENDIJK
Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen (f 2,60)*
26. J. VAN DER WIJK
Inkomens- en Vermogensverdeeling (f 2,60)*
27. Dr. T. KOOPMANS
Tanker freight rates and tankship building (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
28. Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden
van 1923 tot en met 1938, samengesteld door een groep medewerkers van het N.E.I.,
onder leiding van Prof. Mr. P. Lief tinck (f 2,10)*
29. Dr. A. WINSEMIUS
Economische aspecten der internationale migratie (f 2,10)*
30. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland en Nederland (tweede druk) (f 2,10)*
31. M. J. SCHUT
Tinrestrictie en tinprijs (f 1,55)*

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. Haarlem

Verkrijgbaar in den boekhandel